konference

Do nitra Čech

17. - 18. 10. 2024, Vlašim

sborník abstraktů

Geopark
Kraj blanických
rytířů

O konferenci Do nitra Čech

Konference k 10. výročí Geoparku Kraj blanických rytířů nabídla prostor k bilanci dosavadních aktivit a poznatků o území z pohledu různých oborů. Cílem setkání bylo nejen oslavit kulaté výročí, ale také propojit odborníky, místní partnery a nadšence pro udržitelný rozvoj regionu.

Jak ukazují následující souhrny konferenčních příspěvků, geopark Kraj blanických rytířů může sloužit jako modelový příklad harmonického propojení ochrany přírody, vzdělávání, kulturního rozvoje a udržitelného cestovního ruchu.

Konference proběhla 17. - 18. října 2024 v Podblanickém ekocentru ČSOP Vlašim. Uspořádal ji Český svaz ochránců přírody za podpory Středočeského kraje. Záštitu nad akcí převzala hejtmanka kraje Petra Pecková.

Konference Do nitra Čech, sborník abstraktů.
Editorka: Kateřina Červenková
Vydal Český svaz ochránců přírody Vlašim v roce 2024.
Publikováno elektronicky.
Neprošlo jazykovou úpravou.
Vydání podpořil Středočeský kraj.
ISBN 978-80-87964-43-9

Středočeský kraj

český svaz ochránců přírody

Program konference

17. 10. 2024 PŘEDNÁŠKOVÝ DEN

ÚVOD

Mgr. Radovan Cáder (Město Vlašim, Muzeum Podblanicka),

Ing. Simona Jandurová (vedoucí odboru životního prostředí Středočeského kraje)

10 let národního geoparku v kraji pod Blaníkem
Mgr. Kateřina Červenková

GEOLOGICKÉ DĚDICTVÍ A PŘÍRODA

Geologické dědictví kraje blanických rytířů
Mgr. Michal Nekl

Ochrana přírody v aktivním hadcovém lomu
RNDr. Hana Pánková

Zvětrávání žul na Melechově z pohledu geochemie
Mgr. Václav Procházka, Ph.D.

Houby a geologické podloží na Podblanicku
RNDr. Jan Borovicka, Ph.D.

KULTURA A KRAJINA

Nové poznatky o lovecko-sběračském osídlení Posázaví
Mgr. Tereza Zemanová Davidová
Mgr. et Mgr. Katarína Kapustka, PhD.

Zaniklé sklárny na Podblanicku
Milan Štědra

Historie hledání a dolování uhlí na Podblanicku
Ing. Václav Zemek

"Dubové houštiny skomírající". K dendrologické výpravě Karla Slavoje Amerlinga na Podblanicko v roce 1858
PhDr. Jindřich Nusek

GEOTURISMUS A INTERPRETACE

DMO Kraj blanických rytířů - Recept na úspěch? Fenomén spolupráce
Mgr. Jana Špačková

Novodobé objekty na Blaníku
Ing. Mgr. Martin Klaudys

VEČERNÍ PROGRAM

Komentovaná prohlídka paraZOO
Ing. Alena Konvalinová

Večerní prohlídka Muzea Podblanicka ve Vlašimi
Mgr. Radovan Cáder

18. 10. 2024 EXKURZE

Zlatodůl Roudný

Ing. Václav Zemek (ČSOP Vlašim)

Bojiště Jankov – projekt Běhej bojiště Jankov

Mgr. Jan Gál (Kraj blanických rytířů, z. s.)

Františkánský klášter - Muzeum kolektivizace

Mgr. Jana Špačková (Vlastivědný klub Votice)

Kamenná vyhlídka Votice

Mgr. Michal Nekl (ČSOP Vlašim)

10 let národního geoparku v kraji pod Blaníkem

Mgr. Kateřina Červenková, Český svaz ochránců přírody Vlašim

Geopark je území, které poskytuje obraz o geologickém vývoji Země, má funkční turistickou infrastrukturu a má aktivní komunitu, která iniciuje vznik. Pro geoparky je charakteristický princip A-B-C, tj. interpretace neživé přírody (abiotic) v souvislostech s živou přírodou (biotic) a lidskou kulturou (culture).

Kromě sítě Globálních geoparků UNESCO a regionálních sítí existují v některých zemích certifikace geoparků na národní úrovní. Příkladem je i ČR.

Geopark Kraj blanických rytířů získal certifikát národního geoparku před deseti lety. K jeho vyhlášení v roce 2014 vedla dlouhá cesta různých místních iniciativ počínaje okrašlovacím spolkem (1899) přes založení ČSOP (1990) a vzniku projektu Kraj blanických rytířů (2004).

Náplní činnosti geoparku KBR je péče o lokality, udržitelný cestovní ruch ve spolupráci s DMO, vzdělávání a osvěta, výzkum lokalit a podpora regionálního rozvoje.

Během prvních deseti let národního geoparku se iniciativou ČSOP Vlašim podařila řada interpretačních počinů i projektů k ochraně a výzkumu lokalit. Příkladem je otevření dvou návštěvnických center geoparku – Domu přírody Blaníku a Vodního domu, zpřístupnění Jinošovského a Křížovského lomu, obnova kalojemu na bývalém zlatodole Roudný, záchrana podblanického endemitu kuřičky hadcové. Další projekty byly postaveny na spolupráci s obcemi, např. expozice Příběh řeky Sázavy ve Zruči nad Sázavou nebo Kamenná vyhlídka u Votice.

V posledních letech se rozvíjejí aktivity pro veřejnost jako geovycházky, popularizační dny, vznikla mobilní aplikace s nabídkou tras a cílů, vznikly nové programy pro školy. Geopark rovněž vydává popularizační publikace o geologickém dědictví a montánní historii regionu.

Od svého vzniku řadu osvětových aktivit geoparku podporoval Středočeský kraj. V roce 2023 uzavřel Středočeský kraj s geoparky na svém území memorandum o spolupráci a podporuje jejich činnost systematicky.
K nejvýznamnějším partnerům geoparku v regionu patří DMO Kraj blanických rytířů, AOPK ČR, Muzeum Podblanicka, města a obce.

Odkazy
www.geopark-kbr.cz
www.csopvlasim.cz

O autorce

Mgr. Kateřina Červenková vystudovala ochranu a tvorbu životního prostředí na PřF UP v Olomouci. Působí v Českém svazu ochránců přírody Vlašim nejprve jako vedoucí střediska EVVO, nyní jako předsedkyně spolku. Zároveň je ředitelkou národního geoparku Kraj blanických rytířů. Nejraději se věnuje interpretaci místního dědictví.

katerina.cervenkova@csop.cz

Geologie Kraje blanických rytířů v souvislostech

Mgr. Michal Nekl, ČSOP Vlašim, Národní geopark KBR

Český masiv je jednou z trosek variského horstva, které se formovalo v období devonu až karbonu. Tehdy se dříve nesouvisející oblasti zemské kůry stmelily v jeden blok kontinentální kůry. Při kolizi litosférických desek byly masy hornin zatlačeny hluboko pod povrch Země, kde procházely procesy metamorfózy a tavení. Pod horami pomalu tuhly obří žulové plutony.

Národní geopark Kraj blanických rytířů poskytuje svým návštěvníkům pohled na obnažené kořeny těchto dávných velehor. Poutník tu ale spatří i výsledky dějů mnohem mladších. Tvář krajiny a životy jejích obyvatel silně ovlivnily také pozdější geologické procesy.

Území geoparku protíná tektonická struktura blanické brázdy s ostrůvkovitými relikty permokarbonské sedimentární výplně, obsahujícími záznam extrémního pouštního klimatu.

Tmavočervené permské pískovce nejčastěji potkáváme v dílech kameníků a sochařů. Na zlomový systém blanické brázdy jsou vázána hydrotermální ložiska polymetalických a zlatých rud, která byla dobývána generacemi havířů. Stopy jejich úsilí jsou patrné na mnoha místech geoparku.

Modelování dnešního reliéfu mají z velké části na svědomí terciérní tektonické pohyby a intenzivní eroze v ledových dobách pleistocénu, v nichž se zrodily hluboké kaňony Sázavy a jejích přítoků.

Související odkazy a literatura

FARYAD, S. W., JEDLICKA, R., COLLETT, S. (2013): Eclogite facies rocks of the Monotonous unit, clue to Variscan suture in the Moldanubian Zone (Bohemian Massif). Lithos 179 (2013) 353–363

HÜBST, Z. (2013): Korelace tektonického vývoje blanické brázdy a pozdně variských hydrotermálních procesů. Diplomová práce. UK v Praze, PřF

KADLEC, J. (2017): Blanická brázda. ČSOP Vlašim

KACHLÍK, V. (1996): Vztahy kutnohorského krystalinika, moldanubika a středočeského plutonu v okolí Sázavy nad Sázavou. Zprávy o geologických výzkumech v roce 1996. ČGS.

KACHLÍK, V. (2003): Geologický vývoj území České republiky. Doplněk k publikaci „Příprava hlubinného úložiště radioaktivního odpadu a vyhořelého jaderného paliva“. Ústav geologie a paleontologie, PřF UK, Praha. SÚRO.

KLOMÍNSKÝ, J., JARCHOVSKÝ, T., RAJPOOT, G. S. (2010): Atlas of plutonic rocks and orthogneisses in the Bohemian Massif. Volume 2. Moldanubicum. Czech Geological Survey, Prague

O autorovi

Mgr. Michal Nekl je autorizovaný ložiskový geolog. Pracuje ve společnosti G E T s.r.o. na ložiskově zaměřených projektech v ČR i v zahraničí. Působí jako geolog, lektor geologických výukových programů a průvodce geologických exkurzí v národním geoparku Kraj blanických rytířů.

michal.geowanders@gmail.com

Ochrana přírody v aktivním hadcovém lomu

RNDr. Hana Pánková, Ph.D., Botanický ústav AV ČR Praha, v. v. i.; ČSOP Vlašim

Hadec a na něm vznikající hadcová půda má specifické vlastnosti. Obsahuje malé množství základních živin, ale velké množství hořčíku a těžkých kovů. Je velmi zásaditá, výhřevná a vysychavá. Tyto vlastnosti způsobují, že je pro většinu rostlin toxická. Druhy, které rostou na těchto půdách si vytvořily různé adaptace na tyto stresové podmínky, často se vyvinuly v samostatné druhy či podruhy. Díky tomu se jedná často o druhy vzácné a ohrožené. Nejvýznamnějším druhem hadců u Želivky je endemit Podblanicka – kuřička hadcová.

Lom u Bernartic zasahuje do velké části hadcového tělesa. Je tedy velmi pravděpodobné, že se zde hadcové druhy nacházely i v minulosti. Při těžbě vznikají v lomu otevřené skály se štěrbinami, které mohou být vhodnými stanovišti pro hadcové druhy. Jedná se tak o území, které má z hlediska ochrany těchto druhů i celých biotopů velký potenciál.

Po ukončení těžby dochází v lomech k jejich rekultivaci. Standardní postup je, že se na otevřené plochy naveze orná půda a území se zalesní. Svahy jsou osety komerčními travinnými směsmi, případně osázeny křovinami. Tento postup by vedl k likvidaci potenciálních stanovišť pro hadcové druhy. V rámci revize rekultivačního plánu se však podařilo prosadit změnu, kdy bude lom ponechán řízené sukcesi, tzn. samovolnému vývoji v kombinaci s cílenými zásahy na podporu hadcových biotopů a druhů.
V rámci sledování průběhu řízené sukcese byl zahájen monitoring vegetace v lomu a cílená obnova biotopu. V roce 2020 se podařilo objevit novou populaci kuřičky hadcové. V roce 2024 se zde nacházelo 581 jedinců, což téměř 2x více než v blízké NPP Hadce u Želivky. Cílená obnova biotopu probíhala kombinací stržení humusové vrstvy půdy a navezením hrabanky se semeny rostlin; část území byla ponechána bez zásahu. Druhy, které se šíří špatně nebo na území chybí, byly dosazeny ručně.

Výsledky sledování ukázaly, že celkový počet druhů je vyšší na plochách s odstraněnou humusovou vrstvou a s navezenou hrabankou. Procentuální zastoupení cílových druhů je vyšší na plochách s navezenou hrabankou bez ohledu na stržení. Vysazení jedinci vykazovali vysokou míru přežívání na zastíněných místech s nízkou konkurencí. Na části území ale došlo k rozšíření invazního trnovníku akátu a expanzní třtiny křovištní.

Lom Bernartice má do budoucna velký potenciál stát se kvalitním biotopem pro hadcové druhy, nicméně je třeba jeho pravidelné sledování a eliminace necílových druhů. Lom se může stát i vhodným místem pro vzdělávání a osvětu.

Související odkaz
www.kuricka.cz

O autorce

RNDr. Hana Pánková, Ph.D. je rostlinná ekoložka a zajímá se především o populační biologii a ekologii ohrožených druhů. Zaměřuje se na důvody, proč jsou tyto druhy vzácné a jak je můžeme účinně chránit. Její současný výzkum je zaměřen na vliv managementových zásahů na obnovu společenstev suchých trávníků, hadcových porostů a borových a dubových lesů. V ČSOP Vlašim působí jako projektová a finanční manažerka Střediska péče o přírodu a krajinu. Má na starosti především dlouhodobé projekty ochrany biodiverzity, zejména zaměřené na záchranu kuřičky hadcové.

hana.pankova@ibot.cas.cz

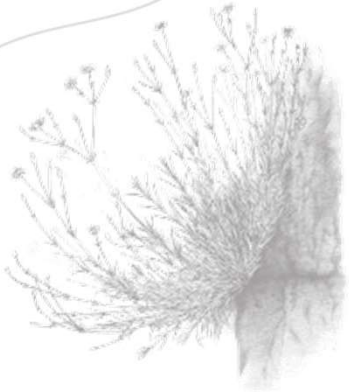

Houby a geologické podloží na Podblanicku

RNDr. Jan Borovička, Ph.D. , Geologický ústav AV ČR

Na Podblanicku nacházíme řadu mykologicky pozoruhodných lokalit, a to díky pestrému geologickému podloží, protože to významně ovlivňuje druhovou diverzitu hub.

Na krystalických vápencích, krystalických dolomitech, amfibolitech i hadcích tak můžeme pozorovat nevšední mykobiotu, protože zejména taková místa jsou z hlediska hub nejzajímavější.

Autor blíže představil nejvýznamnější z lokalit: vrch Bílý kámen u Sázavy (krystalický vápenec), vrch Stařechov (amfibolit), Poříčko nad Sázavou (amfibolit), PP Na Stříbrné (krystalický dolomit), NPP Hadce u Želivky (serpentinit).

Mykologicky cenná stanoviště jsou i živinami chudé, tzv. oligotrofní lokality, často synantropního původu, na Podblanicku např. PP Roudný.

Některé z lokalit v průběhu kůrovcové kalamity posledních let prakticky zanikly nebo jsou ohrožené dalšími faktory, u jiných lze očekávat příznivý vývoj.

Autor představil své nejpozoruhodnější nálezy hub z uvedených míst.

Související odkazy a literatura

Borovička J., 2019: Hledejte vzácnou čirůvku větší! Pod Blaníkem 23(45) č.4: 8-9 (in Cz).

Borovička J., 2023: Hřib Fechtnerův na kopci Bílý kámen u Sázavy. Pod Blaníkem 27(49) č.1: 6-9 (in Cz).

Borovička J., 2012: Mykologické nálezy v Národní přírodní památce Hadce u Želivky. Pod Blaníkem 16(38) č.4: 2-4 (in Cz).

Borovička J., 2016: Království pavučinců. Krása našeho domova - nová série 16(58) jaro/léto: 2-4 (in Cz).

Borovička J., 2011: Ryzec bledoslizký – Lactarius albocarneus, vzácný symbiont jedlí v Posázaví [Lactarius albocarneus, a rare symbiont of fir (Abies alba) in the Posázaví (Sázava River) area]. Mykologický sborník 88(1): 1-3.

O autorovi

RNDr. Jan Borovička, Ph.D. vystudoval obor Geologie životního prostředí na PřF UK v Praze, celoživotně se ale zabývá především mykologií a interakcemi hub a geologického podloží. Specializuje se na akumulace prvků v plodnicích hub a na taxonomii a ekologii velkých hub.

borovicka@gli.cas.cz

Zvětrávání žul na Melechově z pohledu geochemie (redakčně kráceno)

Mgr. Václav Procházka, Ph.D., Katedra dozimetrie a aplikace ionizujícího záření FJFI ČVUT

Melechovský žulový masív je nejsevernější částí moldanubického plutonu (batolitu). Součástí území jsou kromě vrchu Melechova také Lipnice nad Sázavou nebo peřeje Stvořidla. Oblast byla vybrána jako testovací pro geologické práce na budoucí lokalitě hlubinného úložiště radioaktivních odpadů. V rámci tohoto projektu byly zejména v letech 1995-2006 prováděny intenzivní geologické, geofyzikální i geochemické výzkumy, financované Správou úložišť radioaktivních odpadů. Podrobněji byly zkoumány tři plochy, v nichž byly situovány i jádrové vrty do hloubek až 200 m.

Cenný je soubor analýz vrtných jader, kde je většina vzorků bez vlivu zvětrání. Ty byly srovnány se vzorky odebranými v pravidelné síti bodů půdním vrtákem mělce pod povrchem, které jsou naopak silně zvětralé. Dále jsou k dispozici mj. analýzy vod z pramenů a srážek a odtoku z malého povodí Loukov.

Zvětrávání lze dostatečně hodnotit pro dva typy žul: kyselejší hrubozrnnou melechovskou a méně kyselou drobnozrnnější lipnickou. Chemické zvětrávací procesy se mnohem více projevily v lipnickém typu, což patrně souvisí hlavně s jeho nižší propustností a se složením a strukturou živců a slíd. Melechovský typ byl však chemickými pochody mnohem více ochuzen o uran.

Nízkoteplotní výplně puklin (tvořené hlavně jílovými minerály) poměrně bohaté uranem umožnily stanovení modelových stáří, která svědčí o fosilním zvětrání v oblasti už ve spodní křídě. Složitý vývoj zvětralinového pláště, v němž měla významnou úlohu velikost zrn, vedl k ochuzení zhruba poloviny vzorků zvětralého melechovského typu o velmi odolný minerál – křemen, ale i k poměrně vysokému obsahu zlata ve zvětralých žulách.

Odkazy a literatura

Procházka V., Žáček M., Fottová D., Matějka D., Štěpánová M. (2011): Některé vztahy mezi chemickým zvětráváním melechovského granitu a látkovou bilancí malého povodí Loukov. Sbor. Jihočes. Muz. v Č. Budějovicích, Přír. Vědy 51, 5-20.

Procházka V., Zachariáš J., Strnad L. (2018): Model ages of fracture fillings and mineralogical and geochemical evidence for water-rock interaction in fractures in granite: The Melechov Massif, Czech Republic. Applied Geochemistry 95, 124-138.

Procházka V., Žáček M., Sulovský P., Vaculovič T., Rukavičková L., Matějka D. (2020): The importance of mechanical transport, rock texture, and mineral chemistry in chemical weathering of granites: the Melechov Massif, Czech Republic. IntechOpen, DOI: http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.91383, 25 s.

O autorovi

Mgr. Václav Procházka, Ph.D. je geochemik, dlouhodobě se zabývá mj. radioaktivními prvky a minerály, k nimž na FJFI přidal i umělé radionuklidy. Podílí se také na teorii tzv. exogenního modelu globální tektoniky, podle nějž hlavním zdrojem energie v zemské kůře nejsou radionuklidy, ale sluneční záření. Je členem „klimaskeptického“ uskupení CLINTEL.

vaclav.prochazka@fjfi.cvut.cz

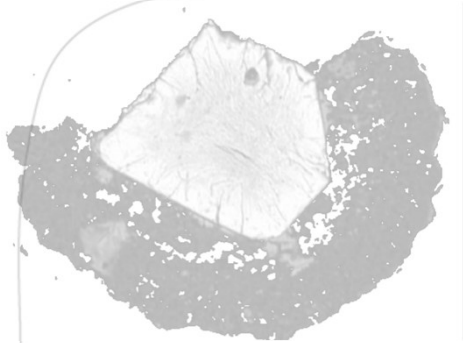

Nové poznatky o lovecko-sběračském osídlení Posázaví

Mgr. Tereza Zemanová Davidová, Muzeum Podblanicka, p.o.

Mgr. et Mgr. Katarína Kapustka, Ph.D., Archeologický ústav AVČR, Praha, v.v.i.

Lovecko-sběračské osídlení Posázaví bylo dlouhodobě špatně známé. V poslední době se daří nacházet zajímavé lokality právě z tohoto období. Jedním z takových příkladů může být právě naleziště v Souticích, kde pravděpodobně probíhala výroba z křišťálu z lokálních zdrojů.

Horský křišťál a křemen jsou suroviny, které byly v pravěku hojně využívány. Příklad jejich využití v blízkosti zdroje však v České republice chyběl. V rámci příspěvku proto byl prezentován způsob objevení, a dalšího výzkumu naleziště Soutice 1, které je ukázkou výroby z místních surovin právě na příkladu křišťálu.

Naleziště se nachází na soutoku řek Sázavy a Želivky a bylo objeveno při povrchových sběrech v roce 2023. Pochází odsud více než 1500 kamenných artefaktů. V souboru převažuje místní křišťál, který tvoří asi 60% všech nálezů. Jeden ze zdrojů této suroviny byl lokalizován do oblasti Českomoravské vrchoviny, ale lokalita, kde by byl zpracováván přímo v místě výchozu, donedávna nebyla archeologicky známa. Křišťál obvykle tvoří jen malou část známých souborů štípané industrie, ale jako okrajově zastoupená surovina byl známý z mnoha různých lokalit.

V příspěvku autorky ukázaly přínos tohoto naleziště pro výzkum lovecko-sběračského osídlení v regionu Posázaví.

Související odkazy a literatura

Davidová, T., Kapustka, K., Přichystal, A. 2019: Mezolitické osídlení v katastru obce Střechov nad Sázavou (okres Benešov). Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 52, 99–122.

Kapustka, K., Zemanová Davidová, T. 2024: Lithic production from local raw materials during Late Paleolithic/Mesolithic period in Bohemia: Example of exploitation of the Rock crystal at Soutice 1 (Benešov District). Přehled výzkumů 65/1, 95-102.

Kapustka et al. 2024: Dvě nové polykulturní lokality ve středním Posázaví. Archeologie ve středních Čechách 28, v tisku

Vencl, S. 2011: K poznání předneolitického osídlení jižního okraje středních Čech. Podbrdsko 18, 7–29.

O autorkách

Katarína Kapustka je archeoložka, která pracuje na Archeologickém ústavu AV ČR v Praze. Zabývá se studiem lovecko-sběračských populací. Specializuje se na závěr paleolitu a období mezolitu. Geograficky se zaměřuje na střední Evropu a povodí Nilu. Věnuje se studiu štípané industrie.

culakova@arup.cas.cz

Tereza Zemanová Davidová je archeoložka působící v archeologickém oddělení Muzea Podblanicka. Zaměřuje se na pravěk regionu Podblanicka s důrazem na epochu doby kamenné.

tereza.davidova@muzeumpodblanicka.cz

„Dubové houštiny skomírající“.

Dendrologická výprava Karla Slavoje Amerlinga na Podblanicko v roce 1858

PhDr. Jindřich Nusek, Muzeum Podblanicka, p. o.

Příspěvek přiblížil výpravu známého českého pedagoga a přírodovědce Karla Slavoje Amerlinga (1807-1884), kterou podnikl v roce 1858 (zřejmě koncem jara) do okolí Divišova a Vlašimi se zaměřením na stav stromových porostů, zvláště buků a dubů.

Příspěvek zasadil Amerlingovu cestu do širšího kontextu jeho aktivit a dobových souvislostí a sledoval konkrétní lokality, v kterých se na Podblanicku pohyboval. Amerling byl kritický zvláště k situaci severně u Divišova, kde převažoval „černý les“ se smrčinami, a naopak příznivěji hodnotil listnaté porosty jižně od Vlašimi. Amerlingovy barvité postřehy psané německým jazykem mají význam pro poznání vývoje krajiny severního Podblanicka a aktuálními se staly v souvislosti s nedávnou kůrovcovou kalamitou.

O autorovi

Historik PhDr. Jindřich Nusek působí v Muzeu Podblanicka. Vystudoval dějiny umění a v programu sociologie také environmentalistiku na Masarykově univerzitě. Zaměřuje se na výzkum a dokumentaci kulturního vývoje Podblanicka v 16. – 19. století a systematickým využíváním německo-jazyčných zdrojů se mu podařilo doplnit sérii dosud málo známých témat, jako jsou např. vazby korunního prince Rudolfa k Vlašimi. Hojně výsledky svého badání publikuje v odborných a popularizačních periodicích, působí dlouhodobě v redakční radě časopisu Pod Blaníkem, autorsky připravil řadu výstav pro veřejnost a inicioval nový výzkum historie zámeckého parku ve Vlašimi.

jindrich.nusek@muzeumpodblanicka.cz

Zaniklé sklárny na Podblanicku

Milan Štědra, Informační a kulturní centrum Sázava

Sklářství na Podblanicku a v Posázaví v barokní době kolonizovalo krajinu. Spotřeba dřeva byla veliká jak na topení, tak na výrobu základních sklářských surovin: křemenného písku a potaše. Skladba lesů se pozměnila, původně z listnatých lesů na lesy smrkové.

Skláři žili v odlehlých koloniích a uzavřených komunitách a život přizpůsobovali rytmu pece. Když bylo sklo utavené, třeba ve dvě v noci, šli pracovat až do doby jeho úplného zpracování. Potom museli připravit dřevo a písek a který se vyráběl z křemenných valounů. Suroviny jako křemen, vápno, šamot, dřevo skláři získávali v nejbližším okolí hutě.

Když byla vzdálenost pro dopravu dřeva větší, lesní sklárna zanikala a stěhovala se na jiné místo. Takový cyklus trval asi 20 let. Po sklárnách zůstávaly některé stavby a tak na místě vznikaly hospodářské dvory nebo hájovny.

Práce na starých hutích byla velmi odborná a těžká. Většina skláren během doby zanikla, ve vymezeném území přežila pouze sklárna Kavalier v Sázavě. Sklárny, zejména v 18. století měly těžbou surovin a dřeva mimořádně významný vliv na krajinu současného Geoparku.

Související odkazy a literatura

Milan Štědra: Zaniklé sklářství na Podblanicku. ČSOP Vlašim, 2022

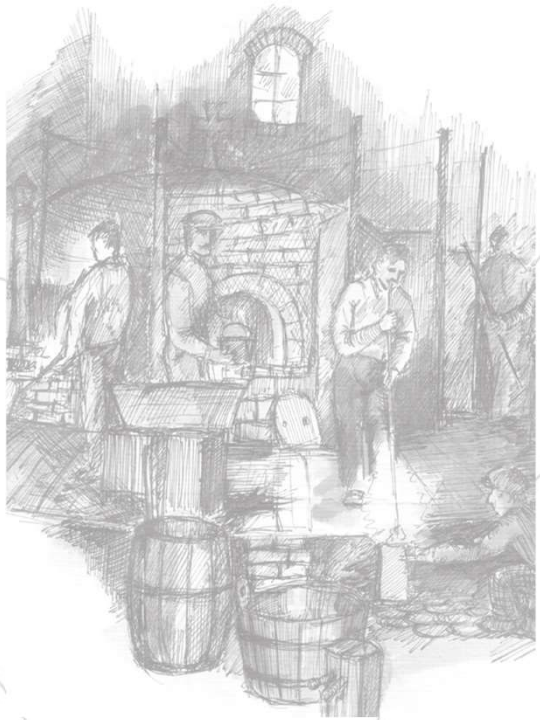

O autorovi

Milan Štědra je původní profesí sklářský technik, v současnosti působí jako vedoucí Informačního a kulturního centra Sázava, redaktor Sázavských listů, kronikář, hudební skladatel, též autor ilustrací. Řadu let působí také v redakční radě časopisu Pod Blaníkem. V roce 2011 byl oceněn jako Blanický rytíř za celoživotní dílo, zejména za celoživotní snahu o rozvoj a udržení kulturního dědictví města Sázavy a okolí. Je autorem a spoluautorem řady publikací o historii Posázaví.

sazavske.listy@seznam.cz

Historie hledání a dobývání uhlí na Podblanicku

Ing. Václav Zemek, ČSOP Vlašim, Správa jeskyní ČR

Na Podblanicku se nalézá několik „ostrůvků“ prvohorních usazenin, jejichž vznik lze dát do souvislosti se sedimentací na dně blanické brázdy na přelomu karbonu a permu. Na jižním okraji největšího z těchto „ostrovů“ u osady Chobot byla v druhé polovině 19. století nalezena uhelná sloj, která byla několikrát po krátkou dobu těžena.

Mezi nejvýznamnější těžaře patřilo Blatnické kamenouhelné těžařstvo (1905-1910) a společnost Perma (1919-1921). Odhaduje se, že do roku 1921, kdy pokusy o těžbu definitivně ustaly, bylo získáno téměř 5000 t uhlí. V době největšího rozvoje těžby, tedy v druhé polovině roku 1920, bylo na dole zaměstnáno 120 pracovníků. Je však nutno poznamenat, že dolování bylo nejspíš po většinu času ztrátové. Příčinou byly především nepříznivé ložiskové poměry a z toho pramenící vysoké provozní náklady a nízká produktivita.

Uhelná sloj byla zastižena těžní šachtou zhruba v hloubce 30 m a dále pak upadala k severozápadu pod sklonem asi 30°. Obvykle byla tvořena dvěma uhelnými lavicemi (každá o mocnosti 20-30 cm) a jalovou mezivrstvou jílovce s tenkými vrstvičkami uhlí. Nadloží sloje bylo směrem povrchu tvořeno vrstvami tmavých prachovců, slídnatých šedých prachovců, červených slídnatých prachovců a červených pískovců.

Chobotské uhlí bylo velmi kvalitní a dnes je řazeno mezi tzv. antracitová. Ve vrstvě prachovců tvořících strop sloje byly nalezeny četné fosilie především kapradin rodu *Pecopteris* a kapraďosemenných rostlin rodů *Odontopteris* a *Autunia*. Četné byly také nálezy šupin sladkovodních ryb.

Související odkazy a literatura

Němejc F. (1953): Úvod do floristické strategie kamenouhelných oblastí v ČSR. – Praha

Pešek J. a kol. (2001): Geologie a ložiska svrchnopaleozoických limnických pánví České republiky. – ČGÚ, Praha

Peters J. (1922): Uhlí v Československé republice, Praha

Pokorný R., Kraft L. (2007): Revize výskytu fosilií v permokarbonských sedimentech západně od Vlašimi. – Sborník SVPP 44-47, Muzeum Podblanicka

Dále: Státní oblastní archiv Praha, fondy Revírní báňský úřad Kutná Hora a Revírní báňský úřad Praha

O autorovi

Ing. Václav Zemek *1974 ve Vlašimi
Vystudoval Jihočeskou univerzitu v Českých Budějovicích. V současnosti pracuje na Správě jeskyní ČR. Dlouhodobě se věnuje geologickým tématům především těm, která se dotýkají Podblanicka. Je autorem řady článků a publikací mmj. Zlatodůl Roudný u Vlašimi, Historie hornictví na Podblanicku nebo Historie hledání a dobývání uhlí na Podblanicku.

zemek@caves.cz

DMO Kraj blanických rytířů. Recept na úspěch? Fenomén spolupráce

Mgr. Jana Špačková, Kraj blanických rytířů, z. s.

Kraj blanických rytířů, jehož srdcem je nejmenší chráněná krajinná oblast v ČR – CHKO Blaník, může jen stěží konkurovat zavedeným turistickým oblastem a lokalitám s vysokou návštěvností typu Krkonoše nebo Třeboňsko. Přesto má krajina pod Blaníkem nepopiratelné kouzlo a především potenciál vhodný k rozvoji cestovního ruchu.

Tento potenciál si v roce 2005 uvědomil Český svaz ochránců přírody Vlašim. Jeho projekt Kraj blanických rytířů tehdy zastřešil marketingové aktivity v cestovním ruchu pod jednu značku s jednotným vizuálem. V roce 2014 převzal „turistické aktivity“ od Českého svazu ochránců přírody nově certifikovaný národní geopark Kraj blanických rytířů, v roce 2018 pak nově založený spolek Kraj blanických rytířů, z.s. Turistickou destinaci Kraj blanických rytířů se podařilo i přes poměrně nízkou výtěžnost cestovního ruchu území etablovat v systému oblastních certifikovaných turistických destinací.

Od „konkurence“ se turistická destinace Kraj blanických rytířů odlišuje společným zájmem aktérů rozvíjet v území udržitelnou turistiku, takovou, která je šetrná nejen k životnímu prostředí, ale především k místním lidem, takovou, která region rozvíjí pozvolna s přihlédnutím k jeho potenciálu. Udržitelně přistupuje destinační kancelář k vytváření nabídky a produktů, marketingu i systému financování, který do jisté míry předběhl svou dobu. Kraj blanických rytířů zavedl v roce 2023 financování chodu destinačního managementu prostřednictvím místního poplatku z pobytu.

Unikátní je také snoubení aktivit turistické destinace s národ-ním geoparkem stejného pojmenování. Byť je geopark zcela autonomní „institucí“, destinační kancelář k němu přistupuje jako ke stěžejnímu produktu cestovního ruchu a ve spolupráci s ředitelkou geoparku se ho snaží posouvat především marketingově.

Odkazy a literatura

Špačková J.**,** 2019: Kraj blanických rytířů je plnohodnotnou turistickou destinací. Pod Blaníkem 23(45) č.4: 29-30 (in Cz). ISSN 1213-1040

Špačková J., 2023: Kraj blanických rytířů v novém brnění. Pod Blaníkem 27(49) č.1: 34-36 (in Cz). ISSN 1213-1040

Špačková J., 2024: Návštěvnost Kraje blanických rytířů v roce 2023 opět vzrostla. Pod Blaníkem 28(50) č.2: příloha: IX (in Cz). ISSN 1213-1040

www.blanik.net

O autorce

Autorka byla v letech 2018–2024 manažerkou turistické destinace Kraj blanických rytířů. V tomto období se podařilo vytvořit profesionální destinační kancelář, etablovat destinaci v systému certifikovaných oblastních turistických destinací, vytvořit konkurenčně-schopné produktové portfolio a po rebrandingu v roce 2022 zavést nový vizuál v on-line i off-line prostředí. Kraj blanických rytířů byl v prestižní soutěži Velká cena cestovního ruchu oceněn jako Nejlepší udržitelný projekt let 2021/2022.

spackova@blanik.net

Novodobé objekty na Blaníku

Ing. Mgr. Martin Klaudys, AOPK ČR, RP Střední Čechy

Příspěvek představuje novodobé objekty, které se objevily v posledním období na Velkém a Malém Blaníku. Představeny jsou objekty z místního přírodního materiálu – „menhiry“ i objekty umělé, např. „Thorovo kladivo“. Objekty jsou představeny v kontextu historického osídlení i vztahu k dějinám českých zemí obecně.

V závěru příspěvku jsou hledány důvody vzniku objektů i možnosti ovlivnění jejich vzniku, případně možnosti odstranění nevhodných objektů.

Odkazy a literatura

Hanel L., Cáder R., 2016: Chráněná krajinná oblast Blaník jako příklad asociativní krajiny. Ochrana přírody 6/2016, s.2-5.

Klaudys M., 2024: Výtvory lidské ruky na Blaníku. Pod Blaníkem 28(50) č.2: 28 (in Cz). ISSN 1213-1040

O autorovi

Ing. Mgr. Martin Klaudys, pracuje jako odborný pracovník AOPK ČR na pracovišti v Louňovicích pod Blaníkem. V rámci své činnosti se věnuje ochraně lokalit podblanické květeny i dalším přírodním zajímavostem.

martin.klaudys@nature.cz

geopark-kbr.cz